

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Zvezek 11.

V Trstu, 21. maja 1898.

Letnik II.

Pisemce.

Dobil je drobno pisemce
S peterimi pečati,
Odprl in bral — ah, pač lepo
Zna ljubica pisati.

Skrbno je pisemce ves dan
Na svojem srci nosil,
Zvečer pa drugo že dekle
Razvnet poljubca prosil.

In božal ji je ličeca
Še mlada in cvetoča,
Na prsih mu je kmalo kri
Zaplala živa, vroča. —

Kaj mar mu bil je listič zdaj,
Ta listič — skrbno skriti —
Ko drugo ljubico je spet
Smel vroče poljubiti.

Kristina.

Slovenskemu narodu.

Ponosni smo Slovenci na prirodne lepote naše domovine. Ponosni smo na svoj jezik, ki sega s svojimi divnimi oblikami daleč tja v one čase, ko sta sveta brata Ciril in Metod oznanjala Slovanom veličja božja v domači besedi. Ponosni smo na nepregledno število junakov, ki so umirali za cesarja na bojnem polju. Ponosni smo na veleume, ki so se proslavili v raznih vednostnih strokah. Ponosni smo na vse tiste moče, ki so s svojim vzornim delovanjem in z uma svetlim mečem omogočili, da se sedaj naš narod po pravici lahko prišteva prosvetljenim narodom.

Položi na skudelico svetovne kulturne tehtnice poezije doktorja Franceta Prešerna, in nepristranski sodnik mora reči:

Slovenski narod je zbok teh poezij vreden drug velikim kulturnim narodom.

Doktor France Prešeren — naš slavec, ki si opeval v nedolžnih pesmih ljubezni sladkost in njene bridkosti — naš Orfej, ki so Te nebesa poslala »otajat Krajna našega sinove, njih in Slovencev vseh okrog rodove z domač'mi pesmam'«, — naš voditelj, ki si »nam srca vnel za čast dežele, mej nami potolažil razprtije in spet zedinil rod Slovenšč'ne cele«, — propovednik Slovanstva, oznanujoč nam, da »največ sveta otrokom sliši Slave«, — prorok naš, ki si kakor Jeremija lil solnce domovinske ljubezni sredi naše tožne minolosti videč, kako »na tleh leže Slovanstva stebri stari, ječe pod težkim jarmom sini Slave« ter v duhu gledajoč, kako »vremena Kranjcem bodo se zjasnile, jim mil'se zvezde, kakor zdaj sijale«, — doktor France Prešeren, stvaritelj našega lepega slovstva, naš veliki, neprecenljivi pesnik, na Tebe je ponosen naš narod.

To je pokazal, ko ti je l. 1852. postavil na grob kameniti spomenik. To je razodel l. 1872., ko je odičil Tvojo rojstveno hišo s spominsko ploščo. To je osvedočil, ko je proslavil Tvoj spomin z obeliskom, dvigajočim se na obali Blejskega jezera, katerega krasoto si tako vneto opeval. To je pokazal, ko je eno najživahnejših ulic ljubljanskega mesta imenoval s Tvojim slavnim imenom. Davnoletna namera pa, katere uresničenje pričaj vsemu svetu, kako se slovenski narod ponaša s svojim ljubljencem doktorjem Francetom Prešernom in kako mu je hvaležen, se — žal — dosedaj ni še izvela — namera, da bi se našemu največjemu pesniku postavil dostojen spomenik v slovenskem stolnem mestu — v beli Ljubljani.

Dne 8. februarja prihodnjega leta poteče petdeset let, odkar v zemlji domači njegovo truplo leži. Dne 3. decembra l. 1900. pa mine sto let, odkar se nam je porodil doktor Prešeren na visokem Gorenjskem, v okolici slovenskega raja.

Rojaki, v spomin njegove stoletnice naj se dvigne na enem ljubljanskih javnih trgov bronast spomenik doktorju Francetu Prešernu, dvigne naj se mu v Ljubljani, ki je mati »zemlje slovenske, predrage dežele«, v onem mestu, kjer je naš ljubljeni pesnik preživel največji del svojega življenja, kjer je zložil svoje najlepše pesmi.

Slovenski narod, tvoje lepo slovstvo — sad XIX. stoletja — sloni na Prešernu: lepše ne moreš skleniti stoletja svojega narodnega in slovstvenega vstajenja, kakor če z dostojnim spomenikom proslaviš svojega pesnika velikana.

Rojaki, izkažite se radodarne, da se uresniči l. 1900. ta naša plemenita namera!

Slovenke, vašo lepoto je opeval dr. France Prešeren, nabirajte zlasti ve darove za njegov spomenik!

V Ljubljani, dne 7. maja 1898.

Odbor za nabiranje prispevkov za Prešernov spomenik.

Simon Gregorčič, Josip Stritar,
častna predsednika.

Ivan Hribar, mestni župan, itd. itd.
predsednik.

Dr. Ivan Tavčar, odvetnik, itd., Rajko Perušek, c. kr. profesor.
podpredsednika.

Dr. Josip Kušar, odvetnik, Dr. Makso Pirc, odvetnik,
tajnik. podtajnik

Dr. Josip Starè, c. kr. finančne prokurature pristav,
blagajnik.

Andrej Senekovič, c. kr. gimnazijski ravnatelj, itd.,
blagajnikov namestnik.

Slovenke! Pokažite ob tej priliki svoje rodoljubje, svojo ljubezen do naših duševnih velikanov, svojo narodno zavednost, da ostali svet vidi, kako znamo Slovenke častiti može, ki so proslavili naš narod! Bodimo vredne sestre vrlih Čehinj, ki so tako vnete za napredek svojega naroda in za proslavo čeških ženijev, ki pa svoje oduševljenje kažejo prav tako v dejanji kakor v besedi.

»Slovenka« bode z veseljem priobčevala imena darovateljic, ki pošljejo svoj dar na njeno uredništvo. In prav sem naj bi pošljalo naše ženstvo svoje prispevke, da vidimo, koliko morejo Slovenke, da bi to bilo nekako merilo zavednosti našega ženstva.

Za odbor se je podpisalo nad 100 znanih pisateljev, umetnikov, kapitalistov in rodoljubov, med tem pisateljici gospa Pavlina Pajkova in gč. Márica.

Obup.

Z bolestjo in ubupom v duši
Hitim, bežim mimo ljudi,
Tu se smejo — tam zopet drugi
Sočutno zrejo mi v oči.

In oni — sklepajo o kazni,
Ki me za greh — zadela bo,
Za vse skrbé — a duši blazni
Miru, pokoja ne dadó. —

Kristina.

Iz življenja za življenje.

Spisala Márica II.

Draga moja!

Črdi se navadno — slišala sem že iz ust celo mladih zakonskih žen, — da segajo prijateljstva dekliških let le do zakonskega praga, potem pa se nehajo in najsi so bila še tako iskrena. Tudi moja sestra je bila istega mnjenja, saj se spominjaš, kakšna je bila, da ni marala za nobeno prijateljstvo. Občevala je sicer s svojimi tovarišicami, kakor se občuje sploh z ljudmi, s katerimi nas družijo razmere, a da bi bila odlikovala katero s posebnim zaupanjem, tega ni bilo. Zadoščal jej je njen Ivo. Dostikrat se je smejala najinemu sentimentalnemu prijateljstvu, mené, da je to le nekaka interimska ljubezen, katera se slednjič umakne onej pravej, kar sva jej pa vendar dokazali, da se je motila. Ljubili sva obe, kaj ne da, a prav to je naju navezalo še bolj drugo na drugo in ko si se omožila najprej Ti, dve leti pozneje jaz, ostali sva si še vedno stari in sedaj, ko že skaklja in se razvija zakonski blagoslov prav tako okoli Tebe kakor okoli mene, ostalo je prijateljstvo isto, če ni postalo še trdnjeje, saj se pravi, da je kakor vino, katero je tembolje in močnejše in krepilneje, čim stareje je.

Oh, mladostne sanje! Kako sva se ljubila s Pavlom pred poroko! Prisegala sva na svojo ljubezen kakor na evangelij, oziraje se s posebnim pomilovanjem na znane zakonske dvojice, katere so živele le navidezno kot take, katere je vezala prisega pred oltarjem le za silo. Kako krasno sva si slikala midva najino bodočnost, željno pričakovaje trenutka, kateri je naju imel združiti na veke!

»Vse pa ni tako, kak' si misli kdo«, pravi narodna pesem, in čeprav vem, da boš spet huda, moram Ti zopet potožiti svoje gorje, saj drugim nočem obešati na nos svojih družinskih razmer.

Življenje je res umetnost in jaz se bojim, da ostanem do smrti sebi in svojej družini na škodo le diletantka! Moje dekliško življenje poznaš, kakor jaz Tvoje. Jedino punico med tremi brati in ker sem bila še zadnji otrok, negovali in razvajali so me vsi, začeni pri stariših, nehavši pri poslednjem poslu in ko sem vzrasla in se zaročila se svojim sedanjim soprogom, obsipavali so me še bolj z ljubeznijo, mené, da me itak dolgo več ne bodo imeli v svojej sredi. In on šele, on! Pavel me je često dvignil na roke in dirjal z menoj po vrtu kakor z majhno punico, nazivaje me »svojo majhno ženko«, Saj sem tudi res bila drobna iz malega, a vzlic temu pravi

sedaj, da sem njegova »velika nadloga.« Jdino veselje ima sedaj z otrokoma, a mene prezira.

Jaz se pač ne morem navaditi uloge hišne gospodinje, čeprav sem že prečitala marsikatero knjigo te stroke. Oh, pojdi, pojdi, moški so grozni egoisti in se kažejo pred poroko v čisto drugej luči. Prej se Ti vsiljuje, tako rekoč, pod »šolniček«, potem pa se žena naj pokori njihovej nezmotljivosti. Vse mora biti, kakor hoče on, mené, da jaz ne razumen ničesar. In če je juha malce preslana, mrmra nad menoj, čeprav je kriva kuharica. Ondan je pa mleko bilo prismojeno in on je vstal od zajutreka, šel naravnost v kavarno, kjer zajutrukuje od istega časa. Ali ni to trma?

Po zimi sem pletla nogavice za društvo, ki oskrbuje zapuščeno deco. Moj Bog, človek mora vendar storiti kaj za uboge. Mož, prišedši domov in videvši me pri delu, je prisedel k meni na divan ter me izredno prijazno vprašal, kaj delam. Na moj odgovor me je sarkastično pogledel in rekel: »Res bistro, jaz pa moram vsakikrat brskati po perilu, če hočem zasačiti kakšen celi par nogovic.« Govoril ni potem ves dan z menoj, ampak obtičal v svojej delavnici za pisalnoj mizoj. Kako se naj potem sporazumem ž njim, če ga razdraži vsaka malenkost! Jaz ne vem, kako naj se ga lotim, da bi bilo najino življenje znosnejše!

In Vidva, ki so vaju deli po sili skupaj, Vidva se ljubita vsak dan bolj. Vsaki znanec je sodil, da imam jaz več sposobnostij za gospodinjjo nego Ti, ki si uživala svobodo deklishe dobe še z večjoj neomejenostjoj od mene! Oh, Tvoj gotovo ni tak trinog, kakor moj! Prej mi je sam vedno nosil knjige, naj jih čitam, sedaj me pa ne sme videti čitajoče! Prej ni mogel umeti po gostilnah posedajočih moških, sedaj pa sam zahaja med pivske bratce. In take družčine mu še bolj dajejo potuho! Oh, zakaj sem se tako bala ostati stara devica! In kako je ljubosumen! Bog ne daj, da bi v njegovej odsotnosti prišel v hišo kateri njegovih prijateljev! Oh, in delala bi naj, delala! Zabave mi ne privošči nobene, a vendar je bila moja dota tako lepa!

Potolaži me in piši kmalu

Svojej nesrečnej

Olgi.

Dražestna Olga!

Menim, da mi ni treba zatrjevati znova, da Te imam rada in da Ti želim vse isto dobro, kakor sebi. Pravi prijatelj naj nikoli ne prikriva resnice in nikoli ne laska. Prav imaš, da ne tožiš svoje nesreče nikomur drugemu, kajti marsikatera gospa, ki bi prišla k Tebi

na kavo, dejala bi Ti morda v obraz, da imaš Ti prav in Te še hujskala, jaz pa Ti hočem povedati svoje mnenje odkritosrčno; morebiti pomaga in nič bi me bolj ne veselilo, nego zavest, da sem pomagala Tebi do zadovoljnosti in sreče.

Med narodom se govori, da je Bog pripravil v nebesih velik hleb kruha, kateri naj bi načela z zlastim nožem tista zakonska polovica, ki prva pride v nebesa celo zadovoljna s svojim stanom in ta hleb — čuj! — je še dandanašnji na celem in Bogsigazna, kako dolgo še ostane. Najtežavnejši je pač zakonski stan, ki je za človeka ali pravi pravcati raj, ali pa pekel od kraja do konca, Naše ženstvo je vse premalo podučeno o velikih dolžnostih tega poklica; k večjemu, da sliši dekle večkrat: »Oh, le nikdar se ne moži, kajti sedaj ti lepše vrana kroka, nego ti bo pozneje pel slavček«. Hudo je hudo, a da bi katera taka nezadovoljna dodala svojemu svarilnemu svetu kakšen nauk o tej zadevi, tega ni čuti nikdar in baš to je velika napaka. Jaz ne odsvetujem nobenemu človeku od zakona, kajti kedor čuti v sebi poklic, naj mu sledi, oboroži pa naj se s potrpljenjem, požrtvovalnostjo in samozatajevanjem, sosebno pa ženska, kajti prav od nje je najčešče odvisna sreča cele obitelji. Že marsikateri mož se je izrazil, da žena naredi iz moža lahko vse, kar hoče, samo umeti ga mora.

Meni se vidi, da tudi Tvoj Pavel ni tak tiran, kakor ga obsojaš, ampak da je mnogo krivde na Tebi. Kriv je seveda tudi on, kajti tak mož, kakor je on, vzgajal bi si ženko lahko tudi sproti. Uči se spoznavati njegovo dušo, njegove navade, uči se, vztrezati mu, videla boš, da bo vedel ceniti Tvojo skrb. Iz knjig se pa nikoli ne boš naučila svojih dolžnostij, katere Ti mora narekovati ljubezen in življenje, pa tudi nek poseben dar, kateri je dan vsakej ženi že od narave. Tudi Tebe ni zanemaril Bog v tej točki, le zbuditi ga je treba.

»Torej služim naj mu«, rekla boš morda odkimovaje z glavo. Dà, draga, a to podrejevanje možu ne bo nikoli poniževalo Tvoje osebe na stopinjo dekle, kajti Tvoja služba je služba ljubezni.

Glej, naju z mojim soprogom ni zjediniła ljubezen, ampak najini stariši. Živela sva sprva kakor brat in sestra, dà, včasih ga nisem videvala po cele tedne, ker so ga zadrževali opravki izven hiše. Vsiljeval se mi nikdar ni in prav to mi je ugajalo. Njegovej plemenitej močatosti se nisem mogla dolgo ustavljati in ljubila sem ga mnogo prej nego on mene. Minilo je leto in dan in v tem času sem študirala zdaleka njegovo dušo. Vsako željo sem mu čitala že v očeh

in s tistimi malenkostmi, recimo n. pr., da sem mu po obedu pripravila časnike, prižgala smodko in potem tiho odšla, sam mu vstregla. Mnogokrat poleti po obedu je zadremal na verandi, ki še ni bila dovolj zarasena z ovčjalkami. Prišla sem po prstih iz obednice in tiho zavesila z zastori verando proti solncu. Nekega dne sem odhajaje zapazila, da se je lahko nasmehnil, kar mi je z rdečico porbarvalo obraz in srce mi je začelo utripati v največjem dvomu, kajti jaz nisem vedela, ali naj tolmačim smeh na slabo, ali na dobro. Odslej sem še bolj pazila nanj in na hišo, skrbela, da ja kuhinja vedno ustrezala njegovemu okusu, da je bilo njegovo perilo v redu, tako tudi njegova obleka; kratko in malo, vsa moja pozornost sukala se je okoli njegove osebe. Zanimala sem se za njegove skrbi, za njegove opravke, ne da bi se bila preveč mešala v njegove zadeve. Dala sem se od njega podučiti sedaj tu, sedaj tam in on je postal od dne do dne zaupljivejši.

Nekega jutra je posebno nerodno vozil pred ogledalom svojo kravato. Jaz grem k njemu in jo zavežem s tresočimi rokami. Bli skoma me je privil k sebi in me dušil z burnimi poljubi. To je bil prav za prav najin poročni dan in od te dobe služiva drug drugemu, podé se za priložnostmi, nadkriliti drug drugega v požrtvovalnosti.

Vidiš, da žena naredi iz moža lahko vse, kar hoče! Moja današnja sreča Ti bodi dokaz. Nobeden moški ne more ostati nem in gluh nasproti vstrajnosti in požrtvovalnosti.

Poskusi tudi Ti tako! Le pomisli, da ne živiš več v sanjarskeji dobi zaroke, ko Te je nosil na rokah Tvoj Pavel, ampak da moraš odstopiti to prednost drugim... svoji deci!

Razdeluj si varčno svoj čas in ne čitaj, kadar bi morala nadzorovati kuhinjo, in ne delaj za dobrotvorna društva, dokler ni doma vse v redu. Živi za svojega deco in za svojega moža!

To mu bo ugajalo in on Te gotovo ne bo več preziral. Njegova ljubosumnost je živ dokaz, da Te še ljubi, a kaznovati Te hoče za Tvojo brezbriznost s svojo navidezno hladnostjo.

Ljubezen, samozatajevanje, požrtvovalnost in potrpljenje, to je štiriperesna deteljica, katera naj prinese srečo Tebi, kakor

Tvojei

Ani.

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

IV.

Železna starka in njena hči.

Sarmatovu je še živo v spominu tisti dan.

Šel je po Mstinskem obrežji — prav za prav v mestecu B. ni nikakega obrežja, bregi se naglo obsipavajo in le tu pa tam raste hirajoča trava, kakor po celi nje strugi; — no navada je bila, da se je zvalo obrežje.

Bil je hladan jesenski večer. Msta je gnala svoje motne valove preko drobnega kamenja, penec in zuboreč nizdolu po strmem bregu.

Rosil ja hladan, droben dež. Bilo ni zunaj skoro nobenege človeka. Le od daleč je zaropotal voz in takoj izginil za vrati, od koder se je čulo besno, hripavo lajanje psov.

Sarmatov je čutil, da je moker do kostij in da je premočil tudi noge. Njegovi črevlji so bili že dolgo raztrgani, in skozi ljukne je sedaj lezlo hladno polzko blato.

Spodaj v vodi so delali ljudje.

Začel se je tiho spuščati z rova, in iskati prikladnejšega mesta...

Njegovi roki sta polzeli po mokri, lepeči se prsti. Parkrat je padel v znak, vsled česar je bil po hrbtu ves blaten.

Na tak način se je bil priplazil do vode in se nahajal kake tri stopinje od Djaka, katerega je videl že z vrha.

Ta je že stal v vodi čez kolena in vrtel korec z zlomljeno palico in ljukničasto mrežo, očevidno izposojeno od kakega usmiljenega delavca.

Sedaj, ko je stal tako blizu teh, dvoživkam podobnih bitij, je imel Sarmatov priliko si jih dobro ogledati. Najčudneje se mu je zdelo, da so bili ti ljudje, stoječi dopasno in doprsno v hladni, jesenski vodi, oblečeni kolikor možno toplo.

Vsi so imeli na sebi nekaj vatnega, a glave ženskih so bile zamotane kaj krepko v raztrgane, no takisto tople rute.

Zdelo se je, da so se hoteli ubraniti vodenega mraza se svojimi vatnimi cunjami, čisto pozabivši, da bi bilo treba delati baš narobe.

Uprav Sarmatovu nasproti je stal doprsno v vodi suhoten, no vidno atletično vrasel človek ter pušil ogorek jako močne papiroske.

Dolgo golido je postavil navpično zraven sebe tako, da je bil korec kvišku, drog pa v vodi ter jo držal tesno pod pazduho.

Pljuval je v vodo, kazal svoje močne zobe in se krohotal Djakovi neokretnosti in drhtenju, ki se ga je jelo loviti vsled nevajenosti.

Te le črevlje obuj... Nič jih ne štedi. Do Velike noči jih itak po krčmah raztrgaš!... Za Boga, le obuj se, pa stopi globlje... Glej, kakor jaz!... Tu je i rude — v izobilju!...

Dijak je molčal ter se tresel, diha je vase vzduh z zategnjenim jednoličnim zvokom.

Na levo od njega sta se prepirali dve ženski.

Jedna njiju že priletna, v vatni kočmajki in tesno zavita v robec je stala najglobokejše v vodi. Voda jej je sezala skoraj do ram, no korec v njenih železnih rokah se je neprestano pogrezal v vodo.

Druga je bila mlada, vitka deklica v čedni obleki in ruti.

»Dovolj! Mamica! Pojdite vendar!« je zategnjeno govorila ta s prosečim zvonkim glasom: »Lejte, kako vreme!«

»Odlazi! Ne moti!« je surovo odvrnila starka, toda v tej surovosti je zvenela materinska nežnost in požrtvovalnost...

»Dá, mati, dosti ste nabrali, tri pude menda bo?«

»Kaj to tebe briga!«

»Bojim se, da bi se prehladili!«

»Deset let se nisem prehladila... Idi! Idi! Pridem precej, poglej raje za samovarom«.

Deklica je pri teh besedah stopila z jedne noge na drugo, premaknila se neodločno, kakor bi namerjala oditi, obrnila se zopet in rekla:

»Ma-a-amica!... Za Boga, čas je!...«

Mati ni odgovorila ničesar, le plivkanje korca je postalo počasneje, a ruda je padala glasneje v koš.

Med tem časom je mož s papirosko zagledal Sarmatova in se zahotal...

»Glej, z merikanske gore je prišel še sam vrag...«

Tudi Djak se je obrnil in dejal:

»Aha, prišel si vendar... Davno je bil že čas!...«

Obe ženski sta onemili in ozrli se takisto v novega prišleca...

»Si dobil korec?« je vprašal Djak.

»Ne«, je odvrnil tiho Sarmatov, »kje naj bi ga dobil?«

»Hm, kje... ko si imel še nekaj denarja, sem ti prigovarjal: kupi korec, pa ti si le mislil, da ti bodo pečenke z neba letele... Tu ni nič z gosposkim življenjem... Bil bi gospod, če bi imel novce, a ker jih ni, tako pa...«

»Kaj, je mar li on gospod?« je vprašal zasmehovalec, v kojem je čitatelj bržkone spoznal Volka že po zobeh.

»Gospod!« je odvrnil malomarno mahnivši z roko Djak.

»Fej te bodi! kak veljak se je priplazil!«

Nekdo se je zasmel nedaleč od tam.

Sarmatov je nabral obrvi in si mislil: »pač res, čemu sem prišel semkaj?«

Ves dan ni ničesar jedel, pa tudi včeraj se ni mogel za poslednje tri kopejke najesti dovolj.

V glavi se mu je vrtelo, nogi sta se mu šibili od slabosti.

Sedel je na mokro travo.

Še nekaj so govorili poleg njega, smejali se, ali on jih že ni poslušal, topo zroč v vodo, ki je pluskala ob njegovih nogah.

Mahoma je nekdo stopil k njemu. On je instinktivno vzdignil glavo.

Bila je ona deklica, ki je prigovarjala materi, naj gre domov.

»Korec ti bom dala jaz! Pridi v Peščeno ulico — in se oglasi pri Železni Mariji ali Praskovji ... Slišiš ...«

In tesneje zavivši se v ruto, je urno odšla. Tisti »ti«, izgovorjen s prijaznim ženskim glasom, je nekako posebno uplival na Sarmatova.

No, on je sedel nepremično in nemo.

Polastila se ga je neka topost; z obrazom se je obrnil na levo, ter gledal tija, kamor je šla čudna deklica, a njegova glava je od utrujenosti lezla vedno niže in niže, da je bilo videti, kakor da gleda od zdolej navzgor.

To je bila neka čudna otrpelost, bil je kakor človek, kojega je obup privel do skrajnosti.

»Aj, vrag te vzemi!« je zadonelo nad njegovim ušesom. »Le sedi, če je tako ... Je že zopet pijan!«

To je govoril Djak. Zraven njega, s korcem na rami in košem, je stala ona ženska, katerej je hčerka prigovarjala, naj bi šla domov.

Pri besedi »pijan« je Sarmatov vzdignil glavo, in sam počasi vstal.

Dasi ni bil v vodi, bil je prav tako moker, kakor vsi drugi.

Pojdi z menoj, ta-le žena naju pepelje na toplo.

Sarmatov je opotekaje se storil nekaj korakov.

Ženska mu je pazno pogledala v obraz.

»Ne, on ni pijan«, je sklenila in obrnivši se k njemu vprašala: Kaj? Si se »oznobil« (prehladil) ka-li?«

Sarmatov je menil, da ga ona izprašuje, če mu je hladno; kajti

on ni vedel, da je med temi ljudmi v navadi tehničen izraz za onega, »ki ne prenese vode« in oboli za mrzlico.

»Ne!« je odvrnil, »v glavi se mi malce vrti... Včeraj nisem jedel«.

»A danes?« je strogo vprašala ženska.

»Tudi danes nič...«

»Kdo pa si, ali si tudi prognanec?«

»Prognanec...«

»Pojdita oba z menoj!«

Poslednje je bilo izgovorjeno tako, da je celo orjaški dolgolasi Djak dobil spoštuječi izraz, vzravнал se in nekako delikatno stopal za starko. Zadi za njim pa je nekako boječe stopal Sarmatov.

V človeku ostanejo v nekaterih razmerah včasih le živinski instinkti. To se godi tedaj, kadar telesno trpljenje premaga nравstveno bol; to se godi se slabimi, nežnimi osobami.

Ko so prekoračili sedemdeset lesenih stopnjic, krenili so v ravno ulico.

Ena prvih hiš je bila Proklova kréma. Odtamo so se že čuli glasovi in v oknih so migale sence.

Djak je pristopil in pogledal v okno.

»Kaj gledaš!« se je obrnila ženska, pojdi naprej! Jaz imam doma žganja... A čemu si ti zaostal, idi!«

In ona je počakala, da jo je Sarmatov došel.

Potem sta šla vstric, a Djak zadi, — godrnja je nekaj sam s seboj. On se je kmalu prilagodil svojemu položaju. Nikdo ne bi verjel, da je šele dva tedna tu. Železna Marija je še enkrat pogledala v obraz Sarmatovu ob svetlobi, ki je šinila iz nekega okna, in v naglici zastavila nekaj vprašanj, tičočih se vzroka njegovega iztiranja. Sarmatov je odgovoril popolnoma odkritosrčno, in ona je bila vidno zadovoljna z njegovimi odgovori. Verjela jim je brez ugovarjanja.

Železna Mica je prebivala v polurazrušeni, na stran upognjeni hiši, ki bi se bila izvestno podrla, če bi ne bila njena stena naslonjena na sosednjo, nekoliko trdnejo. Trojica je stopila na dvorišče, in Sarmatov je poskusil pomagati ženski odložiti koš, ki ni bil videti velik in, kakor je menil, ne posebno težek, ali, prijemši ga z rokama, ga je skoraj nenadejano spustil na tla: v košu ni bilo manj od pet pudov (dveh centov.)

Starka se je zasmejala...

»Kaj boš ti, vrabec! Tu notri bo še čez dva centa!...«

In ona je zadovoljno zopet prijela koš za ročaj in ga zanesla k durim zlahka, kakor bi bilo samo nekaj kilogramov v njem. Znotraj

v kočici, z jedno samo izbico in rusko pečjo v kotu, je bilo pusto in vlažno.

Če bi ne stal v kotu na mizi star pozelenel samovarček, in ne bi viselo svetih podob nad dvema k stenam pribitima klopema, zdelo bi se, da tu nihče ne stanuje.

Sicer je zdajci v peči plapolal ogenj, ob katerem sta stala dva lonca, a na vrvih je visela ženska obleka.

Tam okolo pa se je sukala s kuhalnico v roki in od vročine rujnim licem, punica katera je bila ogovorila Sarmatova pri reki. Oživljen njen obraz se je kazal sedaj prekrasen. Oči sta žareli, dolge vejice so iglam jednako padale na rdeči nežni ličici, a lasje so se razkuštrali v onem posebnem neredu, ki ne spačijo a še bolj kra-sijo ljubko žensko ličice.

»Nu, Pašutka! Pozdravi gosta!« je zaklicala ženska na pragu.

Ivanka se je obrnila, pokazala z veselim, ljubkim usmevom svoje bele, ravne zobe in, ozrši se v prišleca, vsakemu posebej rekla, sklonivši glavo:

»Dobro došel!«

»Dobro došel!«

(Pride še.)

Balada o zimi.

(Jaroslav Vrchlický.)

J
eče drevesa obložena,
Z neba brez konca sneg drobi.
Sè srebrom sklenic okrašena
V zavetju mala kočja spi.
Iz okna žarek zablesti
Na cvet in steblo, zvonček, klas,
Ki jih na steklo slika mrz.
Kot iskre miga zvezd gromada;
Izgine, zagori čez čas —
Sneg pa le pada, pada, pada.

Li z lučjo hodi tamkaj žena?
Z ognjišča morda se svetli?
Jaz sanjam. — S smolo napojena
Krožeča trska se žari,
Kot drevja duša se ti zdi!
Otvori vrata kdo ta čas,
Sneg trka s suknje, čujem jaz,
Hiti nasproti žena mlada.

On je! — Koraki ti! ta glas! —
Sneg pa le pada, pada, pada.

Svet edna mlaka je meglena,
Kje sever, kje-li jug leži?
V led zmrzne reke kalna pena,
Na polju v snežne tam plazi
Pa tiho se jereb glasi:
K tej koči v sanjah hodim jaz.
Kaj tam počno v večerni čas?
Ima-li ona res ga rada?
Kak mine jima zimski mrz! —
Sneg pa le pada, pada, pada.

Vre v stan iz duše svitel pas,
Razpleta on zlato jej las,
Sen k snu in usta k ustom sklada.
Svet jima prazen je prikaz —
Sneg pa le pada, pada, pada.

Iz češčine preložil *Al. Benkovič*.

Zakaj si slovenske učiteljice ustanove svoje društvo?

prašanje čudno! Zato, ker je potrebujejo! Sedanji čas je čas zjedinenj, čas organizacij. Združuje, organizuje se vsak stan, ki hoče zastopati svoje interese — in kateri jih nima? Stanje ljudske učiteljice ni in še davno ne bode tako, da bi ne potrebovala opore — in kje naj je najde, ako ne v društvu enakotrpčih.

Mnogo jih je, ki smatrajo ustanovitev novega društva, kakor nasprotje učiteljem, oziroma njihovim društvom. Ne vemo s čim bi se jim tu nasprotovalo. Svoje koristi iskati, braniti svoje pravice je vsakemu dovoljeno. Da učitelji v svojih društvih zastopajo v prvi vrsti le svoje interese — kedo bi jim zameril? In kedo sme zameriti učiteljici, ako v lastnem društvu teži za napredkom, katerega povspesovati učitelji ne hoté ali ne morejo?

V povzdigo svojega stanu, v prospeh redno se množčih dekliških šol morejo učiteljice le v lastnem društvu kaj doseči! Ako mlad trgovec odpre svojo trgovino, ne stori tega v konkurenco sodrugu, temveč, da bi si pomogel, da bi se postavil na lastne noge, da bi meril svoje moči v boji za obstanek. Trd je ta boj, vemo. Duh časa zahteva tudi od ženskih boja za obstanek.

Slovenskim učiteljicam mora tem več biti ležeče na tem, da si prej ko prej ustanove lastno društvo, ker se prav v sedanjih časih čuti neko tajno — deloma tudi javno delovanje zoper njihove interese. Molčimo o spomenici kranjskih, oziroma ljubljanskih učiteljev, pogledjmo drugam. Na Češkem, kjer je učiteljic le $12\frac{1}{4}\%$ vsega učiteljstva, delujejo učitelji na preosnovi državnega ljudsko-šolskega zakona od leta 1869. V tej preosnovi naj bi se §§. 14, 15, 16 čisto izpustili, ter s tem prizadel učiteljicam občuten udarec. Ni torej res, kar prinaša »Uč. Tov.« (v 10. št. t. l.), da učiteljice izpodrivajo učitelje iz dekliških šol, temveč one branijo le svoje pravice, zajamčene v državnem, ljudskošolskem zakonu! Seveda, kako se neki ženske predrznejo braniti svoje pravice napram — učiteljem.

Kar delajo sedaj češki učitelji, delalo se bode tudi v nas prej ali slej. Kako bomo učiteljice, ki smo vedno v manjšini, branile svoje pravice v društvih učiteljev?! — Znano je, koliko besedi nepotrebnih in neopravičenih se je govorilo in še več pisalo zoper žensko vodstvo na dekliških šolah. To pravico, zajamčeno v državnem

ljudskošolskem zakonu, (veljavno torej že 29 let) po katerem so vsa mesta na dekliških šolah popolniti z ženskim osebjem (glej minister. ukaz z dne 17. junija 1897.) hoče se učiteljicam iztrgati iz rok! Naj bi se že jedenkrat prejenjalo s tistim hvalisanjem možkih voditeljev! Kakšne so vendar zahteve, ki se stavijo vodstvu, da bi jim ženska — stanovsko naobražena — ne bila kos? Čut pravičnosti, reda in dolžnostij je — smelo trdim, jednako prirojen ženskim kakor možkim. Posebe izobražen mora biti ta čut pri učiteljici, kakor učitelju! Je-li najvestnejša učiteljica slabejša od najslabšega učitelja?! Po vseh razlogih je učiteljica sposobnejša za vodstvo dekliških šol, kakor bodisi katerikoli učitelj — in to tako glede pouka, kakor vzgoje.

In katero učiteljsko društvo se oglasi za pravice učiteljic? Pokazalo se je pri nas letos v stolnem mestu, kakšen zagovornik učiteljskih pravic je naše stanovsko glasilo. Po vseh njegovih predalih svetlikali so se blesteči uzori krajev in mest, v katerih se je pojavilo najmanjše nasprotstvo ženskemu vodstvu! Vse mu je dobro došlo.

Kakšen trn v peti jim je letošnji neznatni uspeh kranjskih učiteljic! Poročujoč o regulaciji plač, dostavlja: To mnenje (da imajo učiteljice jednake dolžnosti) ni pravo, kajti učiteljice se smejo jemati pri dečkih le za prva štiri leta!

Kdor ne misli dalje, nego pèd seže, mislil si bode: Te preklicane učiteljice ničesar ne delajo, samo mastnih plač hočejo!

Počasi! Kdor ne uvidi, da je omenjeni § 15. dež. zakona utemeljen le v spolni razliki mej učencem in učiteljico — je kratko: slep! Drugič: V čem se razlikuje učni smoter dekliških šol od onega deških šol? Tretjič: Koliko imajo učitelji — osemrazrednic — šestrazrednic? Nijedne. Kdo doseže smoter v dekliških osemrazrednicah? Oni, ki govori o manjših dolžnostih učiteljic, ozre naj se na naše osemrazrednice tam v stolnem mestu.

Na onih dveh (če hočete tudi na nunki) pripravljajo se dekleta za učiteljsko pripravnico, kjer je treba gotovo več znati, nego za ustop v I. gimn. ali realčni razred. — Tam na osemrazrednicah imate koleginje, ki uzorno delujejo in poučujejo predmete meščanskih šol in — prejemajo plačo ljudskošolskih učiteljic! Brez kričanja o svojem izvrstnem delovanju sedé pozno v noč pri pismenih korekturah, pri vestnem pripravljanji za predavanje težkih predmetov! Seveda, to niso dolžnosti?! To so žrtvovanja! — In dež. učit. društvo jim za to predlaga 200 gl., kakor najzadnjemu učitelju va štirirazrednici. Ta ima, seveda, svojo družino — ona pa le ostarele roditelje in uboge sorodnike, ki ničesa od nje ne zahtevajo!

Več nego jasno je, da bodo učitelji v svojih društvih zastopali

pravice učiteljic le takrat — ko se bode njih interes popolnoma skladal z oními učiteljic — drugače nikdar! Razlogov, ki govore za združenje učiteljic, se pač ne manjka, in če s temi vrsticami vabimo učiteljice k pristopu v društvo, katero se snuje v proslavo Onega, ki si je izvolil geslo: Z združenimi močmi! — krepí naj jih zavest, da delujejo s tem tudi z združenimi močmi v prosep škole, kateri žrtvujejo svoje življenje — in v povzdigo svojega stanu, es kateremu prištevajo s ponosom! In to delovanje blagoslovi Bog!

Naša Ivanka.

Spisal Albin Žitko.

ridirjal sem bil v vežo.

Pred očmi so mi migljale blede lise bleščeče poletne svetlobe, vendar sem jo takoj zapazil, ko je počasi stopala po stopnicah navzgor.

Z desnico je pritiskala k sebi rešetce navalovljene endivije, z levoico se je oprijemala lesenega držaja...

Z jednim skokom sem bil za njo. Segel sem ji z rokama na ramena ter bliskoma skočil na njene široke boke. Z nogama sem se je oklenil krog života, in z razposajenim smehom sem ji ovil roki krog mišičastega vratu.

»Hahaha, ... hiihot... bistahor... oj, oj, Ivančka, Ivančka!...«

Z ustnicami sem se ji vsesal v toplo meso belega tilnika, lase in obraz pa sem si pustil božati od njenih mehkih, masivnih kodrov.

Skušala se me je otresti.

»Ah, si že zopet ti, paglavec... Skoči doli! Čakaj — ne boš več moj fant!«

Ta njen glas ni imel navadnega zvoka. To je bil ves drugi ton...

Čutil sem, da je žalostna, hudo žalostna...

Nagnil sem glavo naprej.

Ustnice so ji podrhtevale, v temnih, žametnih očeh so se jej lesketale solze, in črni lasje so ji neredno ležali na čelu.

Stresnil sem se in krčevito pritisnil svoje lice k njenemu...

»Kaj ti je Ivanka? — Ivanka!

Pogladila mi je z levoico razgreto lice ter me burno poljubila...

»Ali ga boš res vzela? — ga boš morala?... Ivanka!«

Strastno sem ji pritisnil mokre ustnice na toplo lice...

Tedaj pa mi je hipoma strgala roci iz objema in me osorno spustila na tla.

»Pojdi, pojdi!... Saj si neumen... otrok!«

Naglo si je obrisala obraz s predpasnikom in zbežala...

Jaz sem pa razžaljen obstal... Ali je bilo to lepo od nje? — Ali naj jo začnem sovražiti, sovražiti to... to brezsrčnico surovo?

Jaz, Boga mi... jaz... Kaj sem jaz? Kakšen — otrok?! Ha, jaz — prvošolec! In pa... ah... čital sem bil takrat že stari »Glasnik« in — »Zvon«, ha, — »Zvon«. Oj, in s kako slastjo sem znal srkati one vzhicene besede ljubezni v sentimentalnih novelah!... Kako mi je drhtelo telo, kako so mi plamtele oči, srce mi je burneje utripalo in sapa mi je bila težka, težka... Da tako sladko, razkošno se mi je zdelo ono težko dihanje!...

Ha, kdo je vedel, kaj je to — ljubezen? — Ljubezen, ljubezen... kako bajno, skrivnostno mi je donela ta beseda!

Kako, kako vendar se ljudje — ljubijo?... Ah, ko bi to znal!

In vendar... Ali nisem bil zaljubljen v Lončeto Tilko? — Kako strastno sem jo znal priviti k sebi, kako burno poljubljati!... In tista razkošna sladkost, ki mi je v takih trenutkih zagomezela po udih, mi razgrevala lica ter mi vzbujala srce — ali ni bila to ljubezen? — In jaz — otrok! Oh, ta-le naša Ivanka!... Lepa je, rad jo imam... Ampak — otrok!! — Seveda, ona ima tistega Jožeta, harmonikarja — — — Hm... pa bo vendar vzela — starega Strgarja... Oj, oj, oj, — ta naša prismojena Ivanka! —

Z dvorišča se je razlegalo vpitje in smeh...

»Francika, ti iščeš... Pa, da ne boš gledala! Štej do 50!... počasi!«

Hitel sem ven.

Tonče se je ravno vzpenjal po šibki kokošji lestvici. Splezal sem naglo za njim ter se potisnil skozi tesna vratica v prašen, nagnjen kurnik. Dve vzdramljeni kuri sta prestrašeno zokokodakali in sfrfetali na gorenjo palico...

»Oh, ti si Albin... Kje si bil toliko časa? Joj, ti — Albin, ti ne veš, kako je Jože pijan... veš, ljubček vaše kuharice! Že cel popoldan pijejo... oh, kako pijejo pri Naborétu!... In on je najbolj pijan... pijan, joj! Grozno!«

»Oj, [oj, seveda... Grozno!... Ti si pa omedleval tam na vratih. Ha, to sem radoveden, koliko bi ga ti izpil, Tonče... In kakšen bi bil potem, jej!...«

Začuli so se tihi, bližajoči se koraki, stisnila sva se v kot.

»Oh, sem te že videla, Tonče, ne skrivaj se! Ti boš iskal...«

pa še jeden je — aha ... Binče, Binče ... Le ven pridita ... tralala, vaju že imam!»

In odhitela je. Midva pa sva se počasi iztisnila iz kurnika.

»Ti, Tonče ... ali se igra tudi Tilka? Kaj?

»Haha, seveda ... Ampak ... Joj, joj, ali te ni sram, Binče? Ljubico imaš ..., haha!»

»Paglavec — na, na! ... na, ljubico!»

Sunil sem ga v rebra ... dvakrat, trikrat, lopnil ga po ustih in zbežal po dvorišču iskat Tilke.

Temen mrak je že ležal mej tržkimi hišami, in še vedno smo se igrali tiste divne »skrivavnice«.

Ležal sem v travi za vrtnimi vrati in zrl v nebo.

Vijoličast mrak je postajal vedno gostejši; skrivnostno je objemal s svojo mehko ogrtačo temne, vijoletno-cinobrase hribe in griče ob horizontu ter rahlo legal na strehe in vrtove tržke. Vedno globočje se je vsesaval mej šumljajoče drevesne liste, vrtno zelenjad in gosto travo. Zdelo se mi je, da mi prodira skozi luknjice do kože in v meso, da odsevajo tudi od mene blede vijoletni žarki. Zrl sem v blede-zelenkaste zvezde, in vonjiv zefir mi je donasal na uho kaos glasov ...

Tam izza vrta, iz Naborétove gostilnice se je razlegalo vpitje, petje, šum ... In mislil sem na Ivanko (ona je bila neka daljna naša sorodnica, in je služila pri nas za kuharico), na Jožeta harmonikarja in čudil sem se:

»... Saj ga ima rada, Jožeta ... oh, ta Ivanka! In vendar bo vzela Strgarja ... Hm ...«

Hipoma so zadoneli čez vrt burni akordi harmonike ... Naglo, divje je pel hripavi inštrument, in sedaj pa sedaj je rezko zajeknil. Zraven pa so pripevali surovi glasovi: tralalala ... tralalala ...

In v duhu sem jih videl pred seboj, za polito mizo, v oblakih dima, kako se v taktu zibajo na vegastih stolih, in mej njimi Jože, pijan, rdečih lic in s krvjo zalitih, zoženih oči ...

Tekel sem čez vrt in se vzel na leseni plot. Za plotom je tekla blatna cesta, in onkraj nje se je belila Naborétova hiša.

V temi pred krčmo sta stali Naboréčka in — Ivanka.

Skozi odprta okna se je valil iz gostilne gost dim ...

»Oh, križ božji ... on noče, pa noče, Ivanka! — Kaj pa bi mu rada povedala? ... Jej, jej ... In kakšen je, Ivanka! ... »Naj ga ima, naj ga ima — bogataša! Kaj me briga? Po kaj neki hodi? — Po slovo, ka-li? Briga me! ... Juh, fantje« ... In on vriska in

poje, in še harmoniko razbije ... Vidiš, tak je! — Pa kaj hočeš s pijancem? ... Oh, oh, Ivanka ... Ivanka, ne joči! ... Saj pravim...«

Harmonika je utihnila in hreščeč glas je zapel:

Jaz sem imel eno ljub'co,

K' sem jo ljubil čez vse ...

Ivanka si je krčevito pritisnila bel robec k ustnam, mehanično dvignila krilo ter naglo odhitela ...

— Tisti večer nisem mogel nikakor zaspati. Bog znaj, od kod so mi vedno in vedno prihajale misli ter mi dramile oči.

Dolgo sem občudoval in študiral spreminjajoče se čarobne arabeske, ki so mi plavale v temi pred očmi; mislil sem na najrazličnejše stvari, na jutršnjo Ivankino poroko, na ženitnino, ... tu so se mi tiste bujnopestre tapete hipoma posule z divnimi tortami, zalitimi z belim sladkorjem in posejanimi z barvanim cukrenim cvetjem. Ah... slastno sem zrl v sliko, ki je zmigavala in sfrfetavala na vse strani ter se naposled začela vrteti, da so popadale vse posamezne tortice v jedno samo velikansko torto ... (Na Kant-Laplasovo teorijo pa takrat, žal, še nisem mogel pomisliti, kar pošteno priznam.)

Utrudilo me je že dolgotrajno bedenje in skušal sem zaspati...

Oče naš, kateri si ... v skušnjavah ... vsega hudega ... začel sem moliti, da bi zaspal ... Amen.

Ná ... tu, hipoma ... vedi ga Bog, skoro nehote sem si naenkrat zaželel, da bi zečele plesati po mojih tapetah same — plavolase Tilke ...

Krog hiše je sedaj pa sedaj zatulila burja, da je zažvižgalo v zidu, in da so šipe zabrnele. Mesečina je prosevala skozi okna, in jaz sem se srpo zagledal v to antipatično sivo svetlobo ...

Zdajci so se razlegli po trgu — v začetku tišje, a pozneje vedno krepkeje — pijani fantovski glasovi, in sedaj pa sedaj so mej razposajenim petjem in vriskanjem močnejše zadoneli akordi harmonike.

Skočil sem k oknu ...

Vedno bolj se je bližal vrišč in šum ...

Prvi je prikorakal v okvir mojega okna zapletajočih se korakov harmonikar. Klobuk mu je jedva še visel zadaj nad tilnikom, lasje so mu bili razmršeni, oči blodne, bele, in z odprtimi ustnami je težko zajemal sapo. Harmonika mu je trudno visela na jermenu, in komaj da jo je še leno natezal.

Za njim sta stopala dva para fantov in deklet, in ... »Poroka...« začudil sem se. »Kaj? ... Kje? ...«

Nevesta je bila visoka, močna. Na glavi je imela svetel robec, in na njem — mesto poročnega venca — slamnat zvitek. Krilo jej

je segalo komaj do gležnjev in ni skrivalo velikanskih nog. Z levico se je oklepala ženina: majhnega, grbastega fantiča, prvo tržko pokveko: Žabkarjevoga Tonéta, desnica pa ji je mirno počivala v naročji pod orjaškimi prsi in prsti so ji igrali z dolgim muhalnikom, s katerim je ženina nežno božala po cerkveniško obritem obrazu.

Njena družica je bila manjša in šibkejša, in krilo je privzdigovala skoro do kolen.

Pred hišo se je harmonikar ustavil, obrnil se in z vsemi silami začel natezati svoje godalo.

Nevesta je zgrabila ženina z obema rokama krog ramen in ga začela razposajeno vrteti po cesti. Tudi »avčin« je zarajal z družico, in svatje so zaplesali drug za drugim.

Vrteli so se v divjem, norem plesu pod našimi okni, in tudi godec je začel plesati s svojo harmoniko v najčudovitejših skokih, posah in gestah, dokler ni utrujen omagal in sedel sredi ceste na tla.

Nevesta se je ustavila, dvignila svojega možica kvišku ter ga krepko poljubila na debeli ustni. Svatje so prasnili v gromovito hohotanje, malček ženin pa je poredno potegnil svojo dično nevestico za košate — brke ter ji vrnil gorak poljub ...

Tedaj je znova zaigrala harmonika, in Jože je polglasno zapel:

Jaz sem imel eno ljub'co ...

Fantje so ga v koru spremljali in njih petje se je surovo razlegalo v tiho noč. Jaz pa sem prestrašeno zrl v Jožeta, ki je srpo bulil pred se v tla, težko dihal ter se trudil, kolikor možno milo in otožno peti:

Jaz sem si pa eno 'zmislil,
In naredil bom ta špas ...

Tedaj je nenadoma planil po konci, vrgel harmoniko ob tla, da je bolešno zaječalo, ter zbežal po cesti navzdol.

Z glasnim krikom in vriščem se je zapodila vsa gruča za njim...

Mene je pa zamrazilo po hrbtu, in tiho sem se splazil pod odejo ...

— Dan poroke.

Že zgodaj zjutraj se je vedelo po vsem trgu, da je po noči Jože harmonikar utonil. Pa Ivanka ni omedlela, ko je slišala to novico ... Samo nekako čudno je strpnila in prebledela, kakor bi jo bil kdo z nožem dregnil pod srce.

In sedaj je čakala ženina, vznak naslonjena na okno, v svetlosivi polcivilni obleki, s poročnim vencem v laseh, srpo zroč v strop, kakor bi se trudila siloma zadrževati solze.

Jaz sem sedel na oknu, objemal jo krog vratu in od časa do časa pritiskal svoje lice k njenemu ...

Nekaj pred šesto uro je prišel Strgar.

»Si pripravljena, Ivana?« vprašal jo je s svojim kmetiško-ponosnim glasom.

Ona je samo z glavo pokimala, siloma odtrgala svoj pogled od stropa, in v očesu jej je zablestela solza. Stopila mu je korak naproti. On si je naglo zapel rokovice (svetlo-rmene glače), podal Ivanki roko ter jo previdno poljubil na lice.

Mene je pa silno zajezil ta poljub. Vzpel sem se na oknu in malo zaničljivo vprašal:

»Koliko ste pa stari, gospod ženin?«

»Oh, oh ... kaj te pa to briga?« zajeceljal je ves rdeč.

Ivanka me je prestrašeno pogledala in mati mi je jezno zapretila.

»Ha ... to je naš študentek, kaj ne?« izmotal se je Strgar iz zadrege, stopil k meni in pogladil mi podbradek.

To me je zjelo še bolj. Kri mi je šinila v obraz ...

»To je naš študentek, da! Ampak, čakajte no ... gospod ženin, kaj imate pa tu-le? ... Glejte!« Naglo sem mu izpulil belo nitko iz njegove lepe, goste, črne brade, zmuznil se z okna in zbežal iz sobe.

— Kočija z ženinom in nevesto je oddrdrala proti cerkvi.

Jaz sem slonel na oknu v prvem nadstropji, pritiskal vroče čelo k rozni šipi in po licih so mi curele solze ...

Kako strastno sem jo ljubil zadnje dni, to Ivanko! Vedno sem mislil le nanjo. Tako krasen se mi je zdel njen blede obraz, in zajokane oči tako mile, sladke, kakor stopljen sladkor ...

In sedaj! ...

Hipoma, ne vem več v katerem trenutku sem jo začel sovražiti, zaničevati, in mislil sem nanjo, kakor na človeka, ki je storil veliko zlodejstvo ...

Drdranje zadnje svatovske kočije se je vedno bolj oddaljevalo, in ko je potihnilo popolnoma, sem se zdajci zamislil v mrtvašnico, kamor sem bil šel zjutraj kropit — samomorilca harmonikarja ...

In tiho sem šepetal pred-se:

»Pa zakaj je vzela tega starega butca? ... Zakaj?«

Krčevit plač mi je stisnil prsi ...

Hudi grad.

Piše Milan Sanjár.

(Dalje).

VI.

avest, da ljubi Verono z vso silo svojega bitja, je jasno zasijala, po onem prizoru na vrtu, v Ivanovo srce. In to ubogo srce! Trpelo je dosedaj v svojem hrepenenju po uzorih ognjene fantazije, zvijalo se v neznosnih mukah lastne analize, zamiralo v bolestni otožnosti, nosilo se Zorinom svetovno gorje. In zdaj se je zagnal vanj najsilnejši vihar — ljubezen. Veliko, jasno in veličastno, kakor se dvigne nebeško svetilo na obzorji, je vstal v Ivanovi duši nov prekrasen svet. Vse drugo je izginilo, — edini, silni čut ljubezni je kraljeval in odmeval zmagovalno tisočero v cvetoči pomladanski naravi.

Mati Ivanova je bila skoro huda na svojega miljenca, da ostaja tako malo doma, da se ne oprime rednega opravka in da pohaja brez vidnega povoda vse dneve po gozdovih in gorovji. A vselej jo je umirilo njegovo laskavo, mehko vedenje in govorjenje, da ga ni mogla karati.

Ni še razodel Veri svoje ljubezni, a vedel je, da se to zgodi o prvi ugodni priliki, da mu vzkipi prepolno srce ob prvem sestanku.

Ni mu dalo miru doma. Bil je že zjutraj na Jeseniku, a Vere ni videl; pomagala je nekje svoji teti pri delu. Govorila sta z gospodom Kresom nekaj navadnega, vsakdanjega, a nato je zopet odšel.

Dvakrat pa je že bil na strmini, raz katero se vidi Jesenik.

Nazadnje pa je krenil preko ceste in potoka na levo v gozdove, ki so zapirali dolino in segali na njeno severno stran, tja do Hudega grada.

Tu še ni bil. V tihem, visokem lesu je taval brez namena, brez steze, zdaj navzgor, zdaj navzdol, a v duši mu je stala neprestano angelska Verina podoba,

Samota mu je ugajala in lila radosten mir v njegovo bolno, ranjeno srce. Prej je jemal na izprehode navadno Prešerna seboj, a zdaj mu je donelo in zvenelo lastno srce presilno, da bi prenašalo strastne glasove pesnika — velikana,

Nehoté ga je zanesla noga v strmino pod Hudi grad. Ko se je zavedel, kje je, krenil je navzdol, da vidi raz livado pod gozdom še enkrat, in bliže, streho, ki krije ljubljeno deklé.

Prišel je v brezje nad grajsko livado. Mlado, svetlozeleno listje nežnega drevja je rahlo šumelo in zibalo svoje tanko vejevje. Zemlja

je bila posuta z drobnimi gozdnimi cveticami, ki so si šepetale o dolgem zimskem spanji, v grmovji so čirikali in žgoleli krilati pevci o daljni poti, o daljni zemlji, kjer se tudi poje slava ljubezni....

Nekaj radostnega, milobnega je bilo v tem gaji. Ivan je obstal in se udal prijetnemu utisu. Vsa okolica se mu je topila v silnem navalu razgretega čutstva.

Mej velikimi brezami, komaj sto korakov od sebe, je zagledal svitlo žensko krilo. Ni videl, kdo je, a srce mu je vztrepetalo in se krčilo. In res bila je Vera. Takoj je bil pri njej. Hotela mu je zaklicati nekaj veselega v pozdrav, a ko je videla njegovo razburjenost, je umolknila in neka nepopisna tesnoba ji je legla na srce.

»Vera«, je jel sè žarom, ter jo prijel za roko, »Vera, ne bom rabil mnogo besed, da vam povem, kako vas ljubim srčno, globoko, kakor more ljubiti le — mož, resen mož...«. Prijel je obe njeni roki in je poljuboval, stiskal si je na lice in čelo. Omotno, opojno so segale njegove besede Veri v dušo. Pustila mu je roki ter se nagnila k njemu.

Njeni vroči lici sta se srečali. Sladka groza je spreletela Ivana, ves svet je izginil okolo njega, oklenil se je njenega stasa z obema rokama, privil jo na svoje težko dihaajoče prsi ter sipal na njene trepetajoče, nejasno in pretrgano šepetajoče ustne mnogo vročih poljubov.

Strah, da ju kdo zaloti, jo je vzdramil. Rahlo mu je vrnila zadnji poljub, se mu izvila ter izginia za drevjem.

Stegnil je roki za njo ter obstal omamljen od neizmerne sreče in vlile so se mu solze radosti.

Sam ni vedel, kako dolgo je bil utopljen v slike svoje brezkončne radosti. Ko se je napotil črez livado in grajske travnike domov, je bilo solnce že blizu zatona in z rudečim svitom je ozarjalo vrhove gorskih velikanov v ozadji.

»Bog vam daj dober večer!« pozdravljal ga je Miha pred svojo kolibo, od koder je bil že iz daljave zapazil, kdo prihaja, in takoj ustvaril po svoji navadi genijalno misel.

Na prijazni Ivanov odzdrav je stopil bliže, vrteč svoje pokrivalo v roki.

»Ko bi ne zamerili....«

»Le govori, Miha!« vspodbujal ga je Ivan, ki je sploh rad občeval s kmetскими originali.

In Miha je pričel svoje tožbe, da ne zna nemškega in da zato ne more izkoriščati svoje, nam že znane biblijoteke.

Smehljaje se, ga je poslušal Ivan in zahteval, naj prinese knjige.

Ko je videl in čul vso Mihovo zadevo, skušal ga je uveriti o brezvspešnosti in nespameti njegovih načrtov. A zaman. Miha se je zvito-neumno muzal in dejal:

»Saj vem, da ne smete vsega povedati, kar ste se učili v tistih vaših šolah, a lepo vas prosim, pomagajte meni siromaku?«

Ivan je videl, da se zakladokop ne dà odvrniti od svoje namere. V svojem nadomestnem duševnem stanju pa je hotel napraviti prostaku nedolžno veselje, ter mu je hitro napisal na kos papirja prevod one čarovne molitve, s katero naj bi se krotila hudoba.

Mihova zahvala ni imela ne konca ne kraja.

S hriba nad kolibo pa je odhajaje gledal Ivan krasni pomladanski večer. Velika luna je sijala preko temnega gozdnega grebena ter lila svojo blede luč v mirni dol. V grmovji ob potoku tam doli pa je zategnil slavec svojo polno, mehko pesem. ... (Pride še.)

Književnost.

L'art et la morale — Paris; I. Hetzel et C., 1898. — Slavni francoski akademik in urednik znamenite *Revue des deux Mondes* F. Brunetière nam podaja ponatisnjen v tej drobni knjižici govor, ki ga je imel pred odličnim občinstvom, kakoršno se dobi le v središči vsake umetnosti in vede — v Parizu. Delce je izredne važnosti ne samo radi vsebine, ampak tudi radi obče priznane avtoritete, ki nam jo podaja. Z ozirom na to, da je konferenčno predavanje, bi ga človek smatral na prvi hip za kako borno kompilacijo, skrpano iz tu in tam pobranih koščekov; a g. Brunetière nam podaja izviren sad lastnega premišljevanja in prepričanja.

Znani akademik nam v svojem spisu jasno dokazuje, da umetnost, ki je sama sebi predmet (*l'art que n'a que lui — même pour objet*), ki se ne briga za kakovost vsebine in značajev, katere obdeluje ter ne gleda s kakim uplivom deluje na čute in kaj vzbuja v človeku, taka umetnost pelje neizogibno k ne-nravnosti, in se mora obsojati, naj je še tako odličen umetnik, ki nam jo vstvarja.

»Bodimo vendar, pravi, bodimo toliko srčni in priznajmo, da vsa ta umetnost, ki se nam toliko hvali in proslavlja, vsa ta umetnost v katerikoli obliki, že pol stoletja sem ni družega nego večno vzpodbujanje k pohotnosti. In mislite li vi, da če se nam pohotnost pred-

stavlja bodisi tudi kakor nekaj najelegantnejšega, da ni radi tega menj pogubonosna? Jaz sem do cela prepričan, da je«.

Če umetnost stavi svoj cilj v samo sebe in pretirava v obožavanju oblike, ne da bi jej bilo kaj do vsebine, potem takem se ona pretvarja v diletantizem, o katerem se sploh krivo misli, da obstoja v neodvisnosti duha, v svobodnem mišljenji, v nekaki višji stopinji ukusa in izobraženosti — z eno besedo, v preziranji in odsotnosti vsakega predsodka; kajti v resnici ni drugega nego šibkost in neodločnost volje, pomanjkanje nravnostnega čuta, in eminentno nenravna tendenca k smatranju lepote kot merila absolutne vrednosti posamičnih stvari. In tedaj »ce n'est l'art seulement qui est perdu, c'est aussi la morale«, ni izgubljena le umetnost, ampak tudi nravnost.

Te in druge ne menj važne trditve podpira g. Brunètiere po svoji navadi bistrourmno in duhovito z mnogimi razlogi, in sklepa, da če umetnost demoralizuje in razčlovečuje, je treba najprej glasno povdariti, da ona nima neomejene svobode, pač pa bi se morala podrediti in spraviti v popolno soglasje z vsakim drugim pojavom in pravilom življenja. Ko bi hoteli, prišli bi, prav lahko v okom hudim nasledkom take umetnosti s tem, da bi jo napeljali zopet v pravi tir, kar bi jej gotovo ne škodovalo — mais il faudrait le vouloir, trebalo bi le hoteti!

Koliko modrih in velevažnih citatov bi se dalo izcrpiti iz te male knjižice, v kateri se pisatelj, če prav na kratkem, vendar dovolj jasno kaže onega globokega filozofa, kritika in estetika, kakoršnega pozna ves učen svet. Toda raztrešeni komadi, naj so še tako obilni, bi nam vendar ne dali popolne ideje koncentriranega delca. Slovenci, zmožni francoščine, ki se zanimajo za umetniško vprašanje, naj si jo omislijo; gotovo jim dobro dene, posebno zdaj, ko so se začeli širiti tudi med nami dokaj čudni estetiški nazori, kakoršne si vstvarjajo v svoji večni meglenosti, in pridno razprodajajo naivnim klijentom nemški modroslovski sanjarji.

ab.

Doma.

Nova peresa se navadno »obližejo«, predno se jame z njimi pisati, da se jih rajši prime črnilo. Boljše pa je, da se vtakne novo pero **red rabo** v surov krompir. Tudi skorja iz črnila, katera se je naredila na peresu po daljšej rabi, obriše se, če se pero parkratov zabode v svež krompir. Po angleških komptoarjih je pripravljen na vsakej mizi krompir, v koji se vtakne pero po končanem delu.